

BUSUIOCENII

CRONICA BOIERILOR DIN PIȚIC

Cu desene de FELICIA SANDU

CUPRINS

Prefață.....	5
Evoluția clasei boierești române în decursul secolelor.....	7
Demnitățile sau rangurile boierești.....	12
Câteva dintre cele mai însemnate familii de boieri gorjeni.....	16
Boierii de la Baia de Fier	16
Boierii Bengești.....	22
Boierii Bălcești	33
Boierii Busuioceni	39
Grigore R. Busuiocanu	51
Alexandru Al. Busuiocanu	74
Lia și Oana Busuiocanu.....	98
Ileana Busuiocanu.....	105
Bibliografie selectivă.....	115

DEMNIȚĂȚILE SAU RANGURILE BOIEREȘTI

Pentru o mai buna înțelegere a celor relatate mai sus, voi prezenta în continuare, în ordinea importanței lor, demnițățile sau rangurile boierești, care în Țara Românească și-au avut începuturile în Evul Mediu.

Marele ban, era cel mai înalt dintre titlurile de boierie întâlnit numai în Țara Românească.

Cunoscut sub diferite denumiri (ban al Severinului, al Craiovei sau de mare ban al Olteniei) acesta era stăpânitor și administrator direct peste Banatul Olteniei sau al Craiovei.

Vechimea acestui titlu se pierde în negura timpului, cuvântul de „ban” de origine slavă, însemnând guvernator.

După cum am văzut, instituția banului se referă, în secolul al XIV-lea la Banatul Severinului, ca teritoriu extins în jurul și la estul Cetății Severinului și asupra căruia domnitorii români au dus o luptă permanentă pentru control și încorporarea în stat.

Banii de la început administrau în numele domnitorului, vechile județe ale Olteniei, diferențiindu-se de juzi prin faptul că autoritatea acestora din urmă se limita în timp la conducerea târgurilor sau a orașelor. De aceea avem bani de Severin, ca dregători ai Stafului Domnesc, numiți de primii domnitori români, pentru ca în timpul lui Mircea cel Mare (Bătrân) să apară mai mulți bani teritoriali cu atribuții de apărare și administrare a teritoriului.

Potrivit istoricului Ștefan Ștefulescu „instituția băniei teritoriale a migrat de la vest la est pe traseul Severin-Strehaia (posibil Tg. Jiu), Craiova, nu din motive politice sau militare, ci ca urmare a procesului de fărâmițare feudală și de centralizare a statului”.

„Pe teritoriul încredințat banului, mai arată autorul, era posibilă oricând intervenția domnitorului prin porunci sau prin acte emise de Cancelarie, banul fiind obligat să le aducă la îndeplinire.”

Banul mai avea obligația de a menține ordinea în județ, de a strânge birul și dările în natură, acțiuni îndeplinite prin tot felul de slujbași mai mici, și de a supraveghea îndeplinirea obligațiilor de muncă pe moșiile domnești.

El mai putea hotărî anumite delimitări teritoriale între moșii și exercita, în calitate de dregător domnesc funcția de judecată, în cauzele locale.

Odată cu apariția Băniei de Craiova și cu extinderea autorității sale asupra întregii Oltenii, marele ban va avea și dreptul de decizie în cazurile capitale (aplicarea pedepsei cu moartea).

Creșterea averii boierilor Craiovești, precum și implicarea lor în domnie l-au adus pe Neagoe de la Strehăia, devenit apoi Neagoe de la Craiova, în situația de mare boier, cel mai însemnat din Oltenia.

Pe măsură ce Craiova a continuat să se dezvolte din punct de vedere economic, stabilind legături comerciale cu pașalele de la sudul Dunării, cât și cu principii sârbi, a atras după sine și creșterea puterii politice a boierilor Craiovești, care într-o perioadă destul de lungă au reușit să imprime Țării Românești, propria linie politică.

Referindu-se la perioada respectivă, cunoscutul istoric Ion Donea, remarca caracterul bipolar al constituirii societății românești medievale, formată din familii de banoviți venite din sudul Dunării cu un anumit avans bizantin al organizării administrative și din mica boierime provenită din organizările de obști moșnenești conduse de cneji, care în decursul timpului au fost nevoiți să-și înstrăineze pământurile.

Acest fenomen a însemnat începutul procesului de constituire a marilor domenii (moșii), aparținând unor familii înrudite între ele cu care a intrat Țara Românească în Europa Modernă așa cum remarca istoricul Ștefan D. Grecianu.

În secolul al XVIII-lea, ca urmare a influenței austriece, a fost creată la Craiova o căimăcănie (locotenență), marele ban pierzând mult din prestigiul său pentru ca prin Regulamentele Organice din 1831, instituția băniei să dispară definitiv.

Marele_vornic, era un mare dregător cu largi atribuții judecătorești în materie civilă și penală. Tot el era șeful curții domnești și comandant al oștirii de curteni.

Marele_logofăt, era un dregător de rang înalt a cărui denumire este de origine bizantină. Apare în Țara Românească în jurul anului 1400. În calitate de șef al

cancelariei domnești, acesta trebuia să fie un renumit cărturar, bun cunoscător al unor limbi străine. Tot el era păstrătorul marelui sigiliu al statului, având principala sarcină de a redacta și autentifica documentele domnești. Avea ca subalterni doi dregători de rang mic numiți retori (vtori ori treti logofeți).

Marele spătar, la început avea însărcinarea de a ține spada domnitorului la marile ceremonii și de a comanda armata în timp de război. Cu timpul, pierde o parte dintre aceste atribute, îndeplinind funcții polițienești și civile. Avea în subordine pe al doilea și al treilea spătar, pe căpitanii de lefegii și pe toți spătăreii.

Marele clucer, era purtătorul cheilor de la ușile palatului domnesc și maestrul ceremoniilor ce aveau loc la Curte. Treptat rolul său a scăzut foarte mult, ajungând doar un boier cu titlu onorific, fără dregătorie.

Marele paharnic, avea atribuții de a degusta băutura care i se servea domnitorului.

Marele agă, la început comanda trupele de cavalerie, iar mai târziu devine guvernator, care se ocupa cu siguranța capitalei, pentru ca în cele din urmă să fie transformat în prefect al curții și al orașului.

Marele postelnic, se îngrijea de camerele de odihnă ale domnitorului.

Marele vistier, era însărcinat cu perceperea dărilor, fiind obligat să dea periodic socoteală de veniturile și cheltuielile publice.

Marele stolnic, se îngrijea de bucătăria și de serviciul princiar, gustând mâncarea înainte de a fi servită domnitorului.

Pârcălabul, era un boier cu funcții dintre cele mai mari, echivalând cu guvernatorii de provincii și cu marii castelani. Ulterior a fost înlocuit cu ispravnicul.

Marele armaș, însoțea întotdeauna pe domnitor, purtând buzduganul acestuia.

Marele serdar, era șeful suprem al cancelariei în subordinea marelui spătar.

Marele sluger, era un boier mai puțin însemnat, răspunzând de prepararea hranei domnitorului. Avea și alte funcții însă.

Marele pitar, se îngrijea de pregătirea pâinii domnitorului.

Marele șetrar, se îngrijea de tunurile și corturile armatei sub conducerea marelui spătar.

Marele portar, corespundea cu funcția celui de-al doilea cancelar. Se ocupa cu întreținerea încăperilor în care lucra domnitorul.

Cu timpul, multe dintre boieriile înalte au decăzut, începând să se vândă pe bani, astfel încât mulți negustori îmbogățiți au ajuns să sfideze pe adevărații nobili români.

În afară de rangurile nobiliare enunțate mai sus, care purtau titlul de „mari” trebuie distinse și funcțiile secundare, dintre care unele se denumeau „al doilea” (vtori) și „al treilea” (treti).

Astfel erau logofetii, vistierii, spătăreii, paharnicii, armașii ș.a. cu titlul de al doilea și al treilea, cât și simplii logofeți de divan, comișii, căminarii etc.

Fiecare dintre marii boieri aveau subalterni ca : aprozii, vătafii, armășeii, lefegii ai agăi sau spătarului care se recrutau dintre oamenii de rând, având șefi câte un boier.

Particula „vel” întâlnită în toate documentele domnești înaintea rangului de boierie, însemna „mare”, provenind din slavonicul „veliki”.

Când boierul nu mai era în funcția indicată prin titlu în fața acestuia se punea cuvântul „bev”, care însemna „fost”.

Titlul pe care-l purta orice boier era cel de „jupân”, care nu era altceva decât atributul de „nobil” provenit de la slavonismul „jupan”.

Soția boierului era numită totdeauna „jupâneasă”, iar fiicele „jupânițe”.

Aceste denumiri faimoase au dispărut încă din secolul trecut, înlocuindu-se prin „cucoană” și „cuconiță”, păstrate până azi.

Istoricul D. Xenopol ne informează că titlurile boierești nu erau transmisibile copiilor prin moștenire.

„Însușirea de nobil – sublinia autorul – era lucrul cel mai de preț în condiția clasei boierești, dregătoria cu titlul amintit de dânsa era numai accesoriul”.

Boierii români nu se făleau cu titlul rangului ce-l aveau, ci numai că erau de neam, că erau nobili.

În timpurile mai vechi, marii boieri lăsau titlurile pe care le purtau și mergeau la război, comandând trupeșe țării, ca oameni de arme, erau adevărați cavaleri, nu demnitari.

Din nefericire, pe la jumătatea secolului al XVII-lea, mare parte dintre aceștia au început să urască războiul și să ducă o viață pasivă, înlocuind armurile și costumul de cavaler cu anteriorul greoi, cu cuca și ișlicul oriental.

CÂTEVA DINTRE CELE MAI ÎNSEMNATE FAMILII DE BOIERI GORJENI

După ce am văzut ce a reprezentat clasa boierilor în societatea românească și care erau titlurile de noblețe pe care le purtau, voi încerca să fac o scurtă prezentare a trei familii de mari boieri gorjeni, printre ai căror descendenți se numără, cu siguranță și eroii acestei lucrări, respectiv boierii Busuioceni.

Studiind cu multă atenție lucrările de referință „Marile familii boierești din Țara Românească și Moldova” și „Familiile boierești române” semnate de Mihai Dimitrie Sturdza și, respectiv, George Octav Leca, pot afirma fără teama de a greși că în zona de nord-est a actualului județ Gorj, pe lângă tradiționalele sate de moșneni care stăpâneau importante suprafețe de teren în devălmășie erau și mai multe sate de clăcași stabilite pe moșiile câtorva familii de mari boieri, ca cei de la Baia de Fier, de la Bengești și Bălcești.

BOIERII DE LA BAIA DE FIER

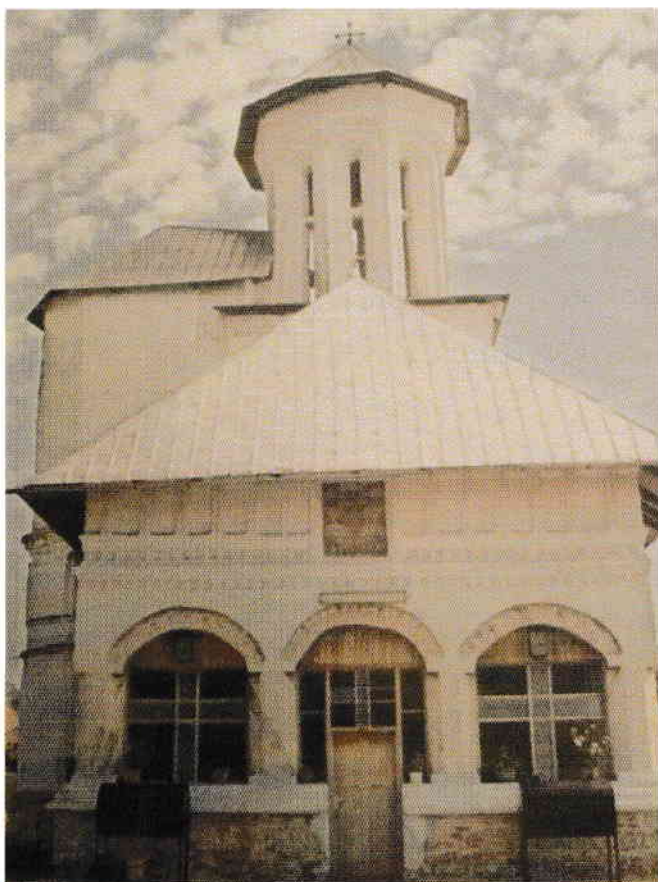
Pământul pe care s-au configurat în urmă cu câteva secole satele Cernădia, Poieni (Lupești), Baia de Fier, Polovragi și alte localități de sub munte, a fost stăpânit la început în devălmășie, dată fiind natura terenului (deal-munte) și principala ocupație a locuitorilor (creșterea animalelor).

Spre sfârșitul secolului al XV-lea, când începe procesul de înfeudare, localitățile respective devin sate domnești, pe care voievozii aflați în fruntea țării, le donează după voie unor slujitori ai lor.

Primul document păstrat până în zilele noastre, care confirmă existența istorică a satului Baia de Fier datează din 8 ianuarie 1480. Prin el, domnitorul Țării Românești Basarab cel Tânăr, întărește boierului Avram Ticuci și fraților săi Bran, Radu și Petru, stăpânire peste 24 sate, dobândite de ei „fie pe calea moștenirii, fie pe calea cumpărării, fie pe cale de zestre”, moșii date mai de mult de domnitor, Dobrei, soția lui Ticuci „căci le sunt vechi ocine (moșii)” printre care este numit și satul „Bana” actuala comună Baia de Fier.

În documentul respectiv, locuitorii apar ca și clăcași pe moșia acestor mari boieri ai voievodului Basarab cel Tânăr.

Ei și-au păstrat această stare juridică sute de ani, rămânând legați de pământul care a trecut succesiv de la un boier la altul și de la aceștia la mănăstirile din zonă.

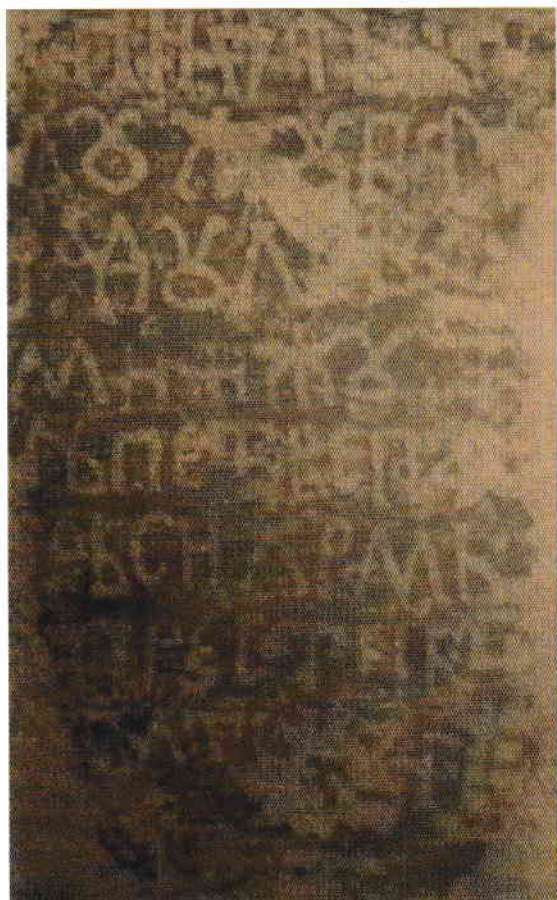

Biserica din Baia de Fier ctitorită la 1749 de marele vornic Constantin al II-lea Brâncoveanu, nepotul de fiul al Marelui domnitor.

Alți mari boieri din Baia de Fier sunt: Stanciu, care prin actul confirmat de Radu de la Afumați la 1525, dăruiește Mănăstirii Bistrița, satul Alun; jupân Badea, care prin actul confirmat de Mihnea Turcitul la 1578 vinde moșia Poieni, pe care o avea din vechie moștenire, lui Lupu și lui Manea. Același boier vinde lui Roman și celor opt fii ai acestuia, moșia din satul Scăuani, actul fiind confirmat de Mihnea Turcitul în anul 1581.

Același domnitor întărește la 8 mai 1583, jupâniței Velica, în urma unei judecăți, proprietatea asupra unor moșii, părți ale jupâniței Catalina și ale fiului ei Pătru și nepotului acesteia Badea din Baia de Fier, cu care făcuse schimb.

Un alt document din timpul lui Mihnea Turcitul arată că în anul 1583, acest domnitor a întărit lui Radu din Drăgoi, proprietatea asupra mai multor sălașe de țigani, cumpărate de acesta de la boierii Badea, Cazan, Petru și Stanciu, toți din Baia de Fier.

Un document din 18 noiembrie 1587, consemnează pentru prima dată căderea satului Baia de Fier în starea de vecinie împreună cu alte 24 sate din apropiere drept pedeapsă pentru că locuitorii lor jefuiseră pe marele ban Dobromir, când acesta încerca să fugă peste munți datorită înlocuirii lui Mihnea Turcitul cu Petru Cercel pe tronul Țării Românești.

Documentele din secolul al XVI-lea păstrate până astăzi, arată că moșia Baia de Fier a fost confirmată unor mari boieri, fie sub formă de danie domnească, fie drept plată pentru achitarea unor datorii de către vechii proprietari.

**Pisania vechii biserici din Baia de Fier
datând din anul 1505.**

Astfel, prin documentele din 27 februarie 1611 rezultă că Radu Vodă Basarab a confirmat marelui sluger Preda, dreptul de stăpânire peste jumătate din moșia Baia de Fier, aflată până atunci în proprietatea marelui boier Cazan.

Un an mai târziu, boierul Cazan neputându-și plăti unele datorii, vinde și restul moșiei respective, aceluiași cumpărător (marele sluger Preda), cât și logofătului Danciu din Pârâieni.

Tabloul votiv al ctitorilor bisericii Baia de Fier.

Boierii din Baia de FierDanciu - 1421

Ticuci
(1480 - 1502)
oo Dobha,
ruzeatrata de
Basarab cel Tânăr
(1478 - 1482)

Radu
(comis (1505)
Chitor al birnicii
Baia; vlasel al
donauitorului
Radu cel Mare

Petru I
(Spătar
1505
Chitor al
birnicii Baia

Bran I
1505

Catalina
Căzan Bălanu Badea Pătru
al II-lea Bran al II-lea

Stanciu Benga de Dobha
postelnic; dvorak portar (1522)
fiul Anicai, ucis în luptă cu turcii
la Clejani

Stanciu Benga
Mare postelnic din Baia de Fier 1542
oo Stănca, fiica marelui ban Hamza din
familia Chaiavestilor.

Băbu Benga
1574 Postelnic &
Tg. Cărbunest

Căzan I
spătar

Căzan al II-lea
1584 Pătru

Se continuă cu boierii Bengesti

Schița boierilor din Baia de Fier.

La 2 august 1644, întreaga moșie Baia de Fier ajunge în proprietatea domnitorului Matei Vodă Basarab, pentru a putea începe aici exploatarea minereului de fier.

După moartea domnitorului, doi dintre foștii proprietari, marele ban Danciu Pârâianu și Vlad Bârsescu reușesc să-și răscumpere părțile lor din moșia Baia de Fier, însă în anul 1658, intrând în conflict cu domnitorul Mihnea al III-lea, sunt uciși din porunca acestuia.

Urmașii lui Danciu Pârâianu, respectiv banul Barbu Milescu și cămărașul Petre Milescu, prin compensarea unor datorii, reușesc să redobândească stăpânirea asupra întregii moșii între anii 1669 – 1670.

După numai doi ani, aceștia contractând unele datorii față de Constantin Brâncoveanu, viitorul domnitor al Țării Românești, sunt nevoiți să-i vândă moșia Baia de Fier.

Nici Constantin Brâncoveanu nu păstrează moșia respectivă pentru el, ci o donează Mănăstirii Hurezi al cărui ctitor devenise.